

**ДО КАВАРНА И НАЗАД. МЕТЪЛ ФЕСТИВАЛИ И МЕДИИ – ОБРАЗИ,
ОТРАЗЯВАНЕ И РАЗВИТИЕ**

ПЛАМЕНА ПЕТРОВА

To Kavarna and back. Metal Festivals and Media – Images, Coverage and Development

Plamena Petrova

Резюме: Докладът проследява фестивалите за метъл музика в България и връзката им с медиите. Включени са специализирани метъл фестивали и рок фестивали, в чиято програма има и метъл изпълнители. Фокусът е върху XXI век, но са споменати и фестивали от края на XX век, за да се очертае развитието на фестивалите за метъл в България. Демаркационна линия е фестивала в Каварна, чиито мащаби го позиционират като своеобразна кулминация на това развитие. Изследвани са и някои феномени във връзка със самите фестивали, тяхната аудитория и медийното им отразяване. Обърнато е внимание на релевантните медии и начина, по който метъл фестивалите са включени в тяхното съдържание. Промяната в медийния пейзаж и начинът, по който се говори за тези събития, са сред фокусите в доклада. Направен е опит да се очертаят някои основни медийни образи, свързани с метъл фестивалите.

Ключови думи: метъл, фестивал, медии, отразяване, медийни образи, развитие

Abstract: The report studies the festivals for metal music in Bulgaria and their connection with the media. Specialized metal festivals and rock festivals, the program of which includes metal performers, are included in the study. The focus is on the XXI century, but festivals from the end of the XX century are also mentioned, so that the development of the metal festivals in Bulgaria can be outlined. The demarcation line is the Kavarna festival, the size of which positioned it as a culmination of this development. Some phenomena, in connection with the festivals themselves, their

audience and media coverage are also investigated. Attention is paid to the relevant media and the way metal festivals are included in their content. The change in the media scenery and the way these events are spoken about is among the focuses of the report. An attempt is made to outline some main media images, connected to the metal festivals.

Key words: metal, festival, media, coverage, media images, development

Настоящият текст е част от изследователската ми работа върху българската метъл музика и нейните медийни образи. В този текст изследвам фестивалите за метъл музика в България и връзката им с медиите. Очертавам някои основни моменти в развитието на фестивалите, отразяването им в медийното пространство и правя опит да щрихирам определящите ги медийни образи. Темпоралният фокус е върху XXI век, с акцент върху актуалното десетилетие, а 80-те и 90-те години на XX век присъстват като необходим исторически контекст за очертаване на развитието на българските фестивали от появата на метъла в България през 80-те години на XX век до 2018 г. Текстът представя и сравнява фестивали с по-големи мащаби и ъндърграунд фестивали, както и медийните образи на двата вида събития.

За границите на метафората и изследването

Заглавието е в известна степен метафорично. Рок фестивалът в Каварна е използван като демаркационна линия в развитието на фестивалите в България заради своите мащаби и значение. „Каварна Рок“ бележи един от етапите на развитие на фестивалите в България и е своеобразна кулминация на това развитие, по отношение както на самата субкултура, така и на медийното отразяване на събития, определящи тази субкултура, в това число създаването на медийни образи, някои от които продължават да съществуват, макар и в друг контекст. Каварна оставя своята следа върху фестивалната карта на България и променя начина, по който се говори за събития, като същевременно проправя път за създадените след това „фестове“. Наред с това, „Каварна Рок“ е един от най-устойчивите фестивали за „тежка“ музика в България – и като образ, и като продължителност на съществуване на

формата. Това е и причината тя да бъде позиционирана като медиана във фестивалното развитие в страната.

Фестивалите, свързани с метъл музиката, са два типа. Първите са специализирани метъл фестивали. Вторите – рокфестивали, които събират на една сцена различни стилове в рока, един от които е метъл. Включването в изследването и на рок фестивали, в които участват метъл групи, е необходимо, от една страна, заради избрания период – през 80-те години метъл музиката присъства на музикални фестивали като част от програмата, но данни за специализирани метъл фестивали липсват. От друга страна, анализът на метъл музиката в контекста на българските фестивали няма да е достатъчно изчерпателен и достоверен, ако борава само с ограничената оптика на малки специализирани събития и медийните публикации за тях, още повече, че метълът присъства и в по-широкоспектърни в стилово отношение рок фестивали. Изключването на събития с по-големи мащаби и жанров обхват би повлияло и на анализа на определящите медии, на начините на отразяване и медийните образи. Събития с малък мащаб – например, локални или фокусирани върху определен поджанр на метъла – обикновено се отразяват от специализирани и локални медии, но рядко се откриват в съдържанието на мейнстрийм медиите, извън рамките на специализирано предаване или рубрика. Изследвам основно фестивалите, провеждани в рамките на два или повече дни. На едnodневните фестивали се спирам при дефинирането на понятието „фестивал“. В изследването не са включени мото събори.

Разбира се, настоящият текст не е достатъчен за обстойно анализиране на всички фестивални и медийни специфики, феномени и образи. В него очертавам основните понятия, моменти в развитието, образи и проблематика на фестивалите за метъл, а по-подробно ще анализирам посочените проблеми в следващ етап от изследването си върху българската метъл музика.

Необходими терминологични уточнения

Какво представлява фестивалът? Къде е границата между концерт и фестивал? Коректна ли е употребата на „фестивал“ за събитие, състоящо се в рамките на един ден? Ще се опитам да отговоря на тези въпроси чрез теоретична база и информация от фестивално-медийната практика. В онлайн версията на оксфордския речник са посочени две значения на думата

„festival“ – „ден или период на празнуване, обикновено с религиозен характер“ и „организирана серия от концерти, пиеси или филми, обичайно провеждана ежегодно на едно и също място“ (Festival, definition. Oxford Dictionaries). Пряко свързана с изследването е втората дефиниция, отнасяща се до културни събития. Според това определение събитието трябва да съдържа няколко еднакви структурни елемента (концерти, филми) и предполага устойчивост по отношение на локация и честота на провеждането. Уточнен период няма, но в първото посочено значение на думата като празник е вписана възможността да е и един ден. Речниковата дефиниция е важна от етимологична гледна точка, която, в крайна сметка, се оказва ключова за разбирането и на употребата на думата в областта на музиката.

В българската научна традиция са изследвани като феномен главно музикалните фестивали, свързани с художествена (Кутин, 2004), фолклорна (Пейчева, 2008) и етнопоп (Димов, 2013) музика. Наблюденията върху цитираните български публикации извеждат някои изводи за музикалните фестивали, които могат да бъдат полезни и за бъдещото изследване на метъл фестивалите. Фестивалите, според Лозанка Пейчева, заедно с концертите, са част от модерното сценично представяне на музиката. При фолклорните и етнофестивалите си съществуват официално и неофициално, организирано и спонтанно, представяно и преживяно, но по същество те, като част от модернизацията и глобализацията, са организирана, церемониално оформена комуникация чрез сценична репрезентация на национална или етническа музикална традиция (Пейчева, 2008: 231-242). Макар че етимологически фестивалът е свързан с празника в традицията, че в корените на всеки фестивал има следи от митологизма и празнично-игровото начало на фолклорната култура, днешните музикални фестивали са културни практики на модерното време, свързани са с културна индустрия и политика и следват пазарни, идеологически, пропагандни, рекламни стратегии (Димов, 2013: 83-84). В първото българско монографично изследване на фестивалите като феномен на художествената култура Любомир Кутин определя музикалните фестивали като социална практика, целеви изкуствени образования, които създават нови събития, свързани са с публичното представяне на музиката, имат самостоятелно битие като културна институция. Според него, в съвременна България има фестивално многообразие, което може да типологизира наблюдаваните фестивали като

състезателни и представителни; на „живите“ и на технически възпроизведените изкуства; традиционни, експериментални и авангардни; на масовата култура и на елитарните изкуства; регионални, национални и международни; на професионални артисти и на любители и т.н. (Кутин, 2004: 9-15; 87-133).

В полето на изследванията на популярната музика се обръща внимание на връзката рок и фестивали. Някои фестивали се организират по време на празници – „Valentine’s Massacre”, „Hardcore X-Mas”, а музикалният фестивал, по същество, е вид празненство на съответната субкултура. Според Рой Шукър, фестивалната публика е „временна общност, обединена от празнуването и отдаването на почит на изпълнителите/жанра“ (Shuker, 2005: 106). Връщайки се към обща дефиниция за фестивал, Шукър го определя като „концерт, обикновено на открито, често провеждан в рамките на няколко дни“ (Shuker, 2005: 104). По отношение на участниците, изследователят пише, че фестивалът „обикновено включва набор от изпълнители, често разпределени в рамките на няколко дни на няколко сцени“ (Shuker, 2005: 105). „Често“ е ключова дума в дефиницията, като се предполага, че това не е задължително условие за определянето на музикално събитие като фестивал. Локацията също не е определяща, за да може да се говори за фестивал – събития, провеждани в зали и клубове, влизат в тази категория, ако отговарят на останалите условия. **Тоест участието на повече от един изпълнител е единственият задължителен елемент, за да може един концерт да бъде наречен фестивал.**

Това повдига въпроса къде е границата между концерт и фестивал? Възможно е едnodневно музикално събитие да се нарече фестивал, според дефиницията, ако в него участват повече изпълнители. Концертът обаче не е непременно само на един изпълнител – напротив, в много случаи изпълнителите са поне двама (т.нар. „подгрываш“ изпълнител и „хедлайнер“), а понякога и повече. В даденото от Шукър определение няма фиксиран брой изпълнители – число, което да играе ролята на демаркационна линия по оста концерт-фестивал. Посочено е, че числото е множествено, но конкретно число няма. Къде, в такъв случай, следва да бъде поставена тази граница и има ли значение дали изпълнителите са четири, шест или осем, или разграничението зависи от конкретните организатори и е продиктувано от някаква друга причина? Няма ли друго понятие, по-подходящо за едnodневен фестивал, когато все пак се стигне до определянето му като нещо, различно от концерт? Някои

организатори се опитват да направят разграничение, поне в някаква степен базирано и на брой изпълнители. В интервю за „Неделен рок блок“ по радио „Реакция“ Жо Василев от „Black Nebula Events“, организатор на фестивала „Valentine’s Massacre“ и други ъндърграунд музикални събития, описва подобен опит и дава отговор на част от повдигнатите въпроси за понятието „фестивал“. Той използва „мини-фестивал“ или „мини-фест“ за едnodневни формати. Споменава, че е забелязал употребата му и в медиите (Интервю с Жо Василев (Black Nebula Events) – 11.02.18: 33:43 – 35:32). Бърза проверка в „Metal Hangar 18“ потвърждава използването на определението в специализирани медии. Търсене с ключови думи „мини-фест“ открива 39 резултата (Резултати от търсенето на мини-фест. В: Metal Hangar 18), а при разделно изписване, „мини фест“, резултатите са 294 към 05.11.2018 г. (Резултатите от търсенето на мини фест. В: Metal Hangar 18). Разбира се, при разделното изписване на думите търсачката на сайта показва и резултати, съдържащи думите отделно – т.е. не всички ще са релевантни за настоящото изследване. В публикация за „Thrash/Death Invasion In Varna“, например, е използвано именно определението мини-фест. Събитието е проведено в рамките на един ден с участието на четири групи (Втора Thrash/Death инвазия във Варна на 6-ти октомври. В: Metal Hangar 18, 30.08.2018). Това отговаря на въпроса дали има по-подходящо понятие за едnodневни „фестивали“ – да, има. Другият неясен параметър в дефиницията е броят изпълнители. В споменатото интервю за радио „Реакция“ Жо Василев казва, че „когато направиш един ден с шест изпълнители не е много фестивал“, а като брой изпълнители, за да е фестивал, се спира първо на 10-11, впоследствие уточнява, че шест групи в един ден се вписват в „мини-фестивал“. Посочва друг организатор на събития, който предпочита да включва повече от шест групи във фестивалите (или „мини-фестове“), които организира (Интервю с Жо Василев (Black Nebula Events) – 11.02.18: 33:43 – 35:32). С оглед на това, че „мини-фест“ се използва в практиката от организатори и журналисти, ще използвам него за обозначаване на музикални събития с фестивален характер, провеждащи се в рамките на един ден. Необходимият минимален брой участници, за да бъде дефинирано събитието като фестивал или мини-фестивал, не е конкретизиран категорично. От наличните данни може да се екстраполира, че четирима изпълнители са достатъчни, за да бъде едно събитие мини-фестивал, но по-големият брой

участници е предпочитан от организаторите, когато това е възможно от логистична гледна точка.

Най-общо казано, един концерт е фестивал, когато включва няколко изпълнители, обединени стилово и/или тематично под шапката на едно събитие, маркетингово като фестивал със съответното име, графични елементи, тематика и честота.

Метъл музика и фестивали преди 2006 г.

Метъл групи, свирещи на фестивал, има още в края на 80-те години на XX век, но в рамките на рок или поп и рок фестивали. Например, в своя публикация (във в. „Пулс“ от 1989 г., цитирана в книгата „Цветя от края на 80-те“) за втората национална Панорама на младежкото любителско песенно творчество, поп и рок музика във Видин, Емил Братанов съобщава, че са свирели група „Епизод“ (Братанов, 1989. В: Братанов, Янев, 2014: 158). В друга публикация във вестник „Диалог“ от 1989 г. същият автор споменава участие на групите „Ахат“, „Ера“ и „Епизод“ на рокфестивал, участия на „Тротил“ на фестивал във Варна и на „Рокринг’89“ в София. Материалът засяга и някои специфики на рок фестивалите и аудиторията им, като агресивно поведение от страна на метъл феновете и предполагаеми изпълнения на плейбек на хеви метъл група, което е показателно за проблемите в метъл сцената в периода. На твърдението за изпълнения на плейбек няма да се спирам, тъй като не е пряко свързано с проблематиката на настоящото изследване, а доказването на достоверност на твърдение от 1989 г. е трудно осъществимо, особено в рамките на сравнително кратка текстова форма. Агресивният метъл, от друга страна, е устойчив образ, актуален и през 2018 г. Според цитираната публикация, проблемът с девиантното поведение на хората в метъл сцената съществува още от ранния период на метъла в България. Аудиторията и склонността ѝ към деструктивност са посочени като причина за негативното отношение на „някои организации и ведомства, отговарящи за рокконцертите или поддържането на реда по време на самите концерти“ към група „Тротил“, резултат от което е, според автора, малкият брой участия на групата във фестивали и концерти (Братанов, 1989).

В споменатите публикации са изброени рок фестивали, в чиято програма има и метъл изпълнители, но за метъл фестивали не се говори, доколкото през това десетилетие

специализираните метъл фестивали все още не са явление. Те се появяват през 90-те години на ХХ в. и броят им се увеличава рязко. С демократизирането на политическата система, организирането на подобни събития е по-лесно, съответно, те вече се случват по-често, защото могат да се случат. Новооткритата свобода, заедно с нормализирането на рока (в известна степен и на метъла), вече символ на протестите и на самата демокрация, се реализира в субкултурата и през множеството събития с различен профил и мащаби. Популярността на рока и свободно-демократичната символика на младежката контракултура в периода са използвани и за политически цели в рамките на различни кампании (Стателова, 2011: 35-38), но политическите употреби не променят факта, че 90-те години на ХХ в. са началото на нов етап в развитието на „тежката“ музика и свързаните с нея субкултури, пространства и формати. Фестивалите увеличават своя брой, диференцират се жанрово и тематично, мащабите започват да се променят.

90-те години на ХХ в. могат да се определят като експериментален период в развитието на рок и метъл фестивалите в България. Специализиран фестивал за *дет метъл* в Дупница, например, е нещо ново, което преди не би могло да се случи, но през 1994 г. вече е факт. В интервю с Иво Манчев, член на Scaregoat, с които са организирали събитието, публикувано в Metal Hangar 18, фестивалът в Дупница е споменат като първи фестивал за *дет метъл* в България, чието продължение е „дет фестът“ в Бургас, провеждан в периода 1995-2000 г. (Интервю с Иво Манчев (SCAPEGOAT). В: Metal Hangar 18). Тези събития са част от вълна фестивали в периода. Специализирани метъл фестивали, дори такива, ограничени до конкретен поджанр на метъла, се появяват в много и различни населени места – от столицата, логичен център на субкултурата и музиката в началните им години (а и по-късно), през по-малки градове, до поляна в някое малко селце. Рок фестивали, включващи метъл в програмата си, също се случват по-често. „Берксток“ е един от рок фестивалите, появили се в периода, който включва в програмата си изпълнители от различни жанрове. Сред участниците на първото издание на фестивала през 1998 г. са „Б.Т.Р.“, „Амузия“, Камен Кацата, Владимир Тотев – т.е. спектърът на фестивала покрива жанрове от блус до *траш метъл*. Фестивалът прекратява съществуването си през 2005 г., но се провежда отново през 2012 г. (Младенова, 2012).

Фестивалите в периода до 2000 г. все още не са достигнали мащабите на съвременните, но поставят началото на това развитие, което прави по-късните формати възможни. В началото на XXI в. еволюцията на българските фестивали за рок и метъл продължава. Именно първото десетилетие на века поставя началото и на най-известния рок фестивал в България (поне преди актуалния Hills Of Rock) – „Каварна Рок“.

„Каварна Рок“ и след това

„Каварна рок“ е своеобразна кулминация в дългогодишното развитие на метъл сцената. Това е форматът, който превръща Каварна в т.нар. „рок столица на България“, става платформата, на която за пръв път се осъществяват изпълнения на редица световноизвестни метъл музиканти, превръща се в основно събитие за субкултурата, съществува дълго време, в сравнение с другите рок фестивали в България, става причина за изграждане на някои нови образи за метъла и рока и е важна част от темата за фестивалите в страната.

Фестивалът е отразяван обширно от различни медии. Тук се ограничавам до споменаването на специалното издание на вече прекратилото съществуването си списание „Про-Рок“, посветено на десетото издание на фестивала в Каварна. Специалният брой на списанието сам по себе си е феномен – подобен брой на списание за български рок фестивал поне в XXI в. няма¹. В интервю с Цонко Цонев са очертани основни моменти от развитието на фестивала – началото му през 2006 г., популярни участници през годините, промени във формата (брой дни на провеждане), промоутъри и влияние (Николов, 2015). Заглавието на материала е показателно за „Каварна Рок“ – това е фестивал, свързан пряко с кмет и всъщност прекратен с края на последния му мандат. Последното издание беше през 2016 г., в първата година от мандата на настоящия кмет на Каварна, Нина Ставрева. Въпреки уверението, че „Каварна Рок“ не прекратява окончателно съществуването си, а издание през 2017 г. няма заради „липсата на фирма, желаеща да го проведе“ (Добринчева, 2017), през 2018 г. фестивал отново не се състоя.

¹ Причините са две – специализирано списание за рок и метъл музика на българския пазар към момента няма; рок и метъл фестивалите в България обикновено прекратяват съществуването си преди десетата си годишнина. („Hardcore X-Mas” е изключение от това правило, но *хардкор* музиката не влиза в рамките на изследването върху метъла.)

Най-мощният актуален фестивал, съзвучен с изследването, е „Hills Of Rock” в Пловдив. В известна степен „Варна мега рок“ имаше потенциал да се превърне в успешно събитие, но след провеждането на първото му издание един от организаторите – Цонко Цонев – обяви, че през 2019 г. няма да организира второ (Николова, 2018). Международни формати също са били прекратявани след едно издание – „Sonisphere”, чието планирано второ издание в София беше отменено през 2011 г. (Официално е отменен фестивала Sonisphere. В: Metal Hangar 18, 14.06.2011). **Следователно, мястото не е гаранция за успешно събитие или за дългото съществуване на фестивал; организаторът, сам по себе си – също. Дори включването на популярни изпълнители във фестивалната програма не е достатъчно условие за успех.** Краткият жизнен цикъл на фестивалите в България е един от основните проблеми, акцентирани в изследването, защото е дотолкова разпространено и устойчиво явление, че могат да се изведат не само основни причини за него, а дори прогнози за успешността на фестивал, във връзка с мащаби, организация, маркетинг и години. Именно проблеми, свързани с организация, маркетинг, липса на финансиране и нереалистични очаквания са основни причини за неуспеха на много фестивали.

При някои по-малки събития, особено тези с програма от конкретен поджанр, самата нишовост на субжанра и микросубкултурата, свързана с него, често го провалят – фестивал само за *дуум метъл* или за *екстрем метъл* с чуждестранни ъндърграунд изпълнители не е рентабилен дългосрочно и вероятността да съществува повече от няколко години е почти нулева. През лятото на 2018 г. организаторът на „Autumn Souls Of Sofia” обяви преустановяването на съществуването на фестивала („Autumn Souls Of Sofia” прекратява съществуването си като фестивал. В: We Rock, 13.07.2018), който беше с насоченост към *екстрем метъл*, в частност *дуум* и *блек метъл*.

Една от хипотезите ми във връзка с жизнения цикъл на фестивалите е, че има няколко ключови издания – като първото и петото – чието протичане е показателно за това дали ще продължат съществуването си. По-подробно на това ще се спра по-нататък в изследването си върху българската метъл сцена, а в настоящия текст само го шрихирам и ще дам няколко примера с фестивали, прекратени след пет години – „Sofia Rocks“, „Wrong Fest“, и след една – „Rock In the Wine Valley“, „Varna mega rock“, „Sonisphere“, „Summer Chaos“, като приведените примери са само от настоящото десетилетие.

Медийно отразяване и образи

Как медиите отразяват метъл фестивали, кои медии ги отразяват и кои са определящите медийния разказ образи? Следва да се отбележи, че има значение каква е медията и за какъв тип фестивал става въпрос. За настоящото изследване използвах публикации от сайтовете на „24 часа“, „Дарик“, БНР; специализираните медии „We Rock“, „Metal Hangar 18“, уебзина „The Other Side“. Като регионална медия, с оглед на изследването и споменатите в него фестивали, присъства сайтът haskovo.net. За „Каварна Рок“ е включен и специалният брой на списание „Про-Рок“ по случай десетата годишнина на фестивала. Акцентът е поставен върху актуалните фестивали и фестивалите, съществували в периода 2006 г. – 2018 г. (в т.ч. преустановени формати).

Големите фестивали от порядъка на „Каварна Рок“ и „Hills Of Rock“ се отразяват от всички медии. Събития с по-малък мащаб – не. Броят публикации, логично, е по-голям при специализираните медии. Например, при търсене с ключови думи „Hills Of Rock“, в сайта на „Дарик“ има 21 отнасящи се към темата резултати (Hills Of Rock, резултати. В: Darik News), в сайта на „24 часа“ резултатите са 32 (Търсене (Hills Of Rock). В: 24 часа), в БНР резултатите са 39, като 9 от тях са без пряка връзка и съдържат само една от ключовите думи и 6 са една и съща публикация (Денят в снимки), преведена на различен език (Hills Of Rock, резултати от търсенето. В: БНР), в сайта на „Радио Пловдив“ резултатите са 13 (Hills Of Rock, резултати. В: БНР. Радио Пловдив). За сравнение, в „Metal Hangar 18“ резултатите са 83 (Резултатите от търсенето на Hills Of Rock. В: Metal Hangar 18)².

Локалните фестивали се отразяват предимно от регионалните и специализираните медии. Специализираните публикуват материали за всички рок и метъл събития, регионалните – логично – за местни фестивали; броят публикации в двата типа издания е значителен и сравним.

Специализираните медии публикуват повече материали за утвърдени локални фестивали с популярни участници. Например, в сайта „haskovo.net“ се откриват 10 резултата, свързани с първото издание на рок фестивала в Хасково при търсене с думата „Октомвриада“, както

² Данните са валидни към 05.11.2018 г. и включват публикации от изданията на фестивала през 2017 г. и 2018 г. Използвам търсене по ключови думи и брой резултати, защото показват цифровата разлика в отразяването на фестивала в различни медии.

беше наречено събитието през 2016 г. (Октомвриада, открити резултати. В: Naskovo.net), а в „Metal Hangar 18“ резултатът е една публикация за второто издание на фестивала от 2017 г. (Тридневен Хасково Рок Фест. В: Metal Hangar 18, 01.08.2017). Публикациите, свързани с „We Are Going To Мъглиж“, чието шесто издание се проведе през 2018 г., в „Metal Hangar 18“ са 37 (Резултатите от търсенето на We are going to Мъглиж. В: Metal Hangar 18). Фестивалът в Мъглиж е вече утвърден, с шест издания, включващ популярни български и чуждестранни изпълнители в програмата си.

В специализираните медии се използва характерна за жанра и субкултурата лексика, докато в неспециализираните тя присъства само донякъде и не във всички материали. При мейнстрийм медиите асоциациите с метал, желязо и прочее, характерни думи като „забива“, „тава“, „мощ/ен“ (Райчева, 2017), суперлативно и характерно описване на най-популярните изпълнители – „величия“ (Iron Maiden идват за концерт в България на 22 юли. В: 24 часа, 13.11.2017), „ветерани“, „звезди“ (Райчева, 2017) са основно използвани от стандартната за жанра лексика. В специализираните медии се добавят и по-агресивните определения за изпълнители, събития и практики – „екстремисти“ (Втора банда идва на Metal Madness Fest. В: Metal Hangar 18, 15.02.2017), „касапница“, „меле“ (Death Metal касапница от ПРОКАЗА на Autumn Souls Of Sofia 2015. В: Metal Hangar 18, 04.06.2015), „сеч“ (Предстои третото издание на Metal Madness Festival. В: Metal Hangar 18, 16.01.2017); производни на „тежък“ (Три големи имена на Summer Chaos 2017. В: Metal Hangar 18, 14.06.2017) и „мощен“ („Varna Mega Rock 2018“, ден втори – по нещо за всички рок поколения. В: We Rock, 19.08.2018) също са често срещани.

Този тип лексика е свързан с един разпространен образ на метъла (музика и култура) – като агресивен, груб и мъжки. Доколкото елементи на изброените определения се откриват в самата музика, субкултурата, поведението на феновете, сценичното поведение на изпълнителите не винаги резонират с медийния образ на агресивния метъл. Той продължава да съществува и да се разпространява, основно през специализираните медии. Лексиката сама по себе си е изражение на въпросния образ в неговата безобидна форма. В репортаж за „Hills Of Rock“ в „The Other Side“ обаче авторът определя „учтивия контакт“ на българската метъл група „Odd Crew“ за липса на енергия и излишна благодарност, контрастираща с агресивната им музика, и си спомня концерт на други изпълнители,

където българска група апелира публиката да внимава в мош пита, а чуждестранният изпълнител казва, че иска да ги види как се избиват в пита (Hills of Rock 2018: Фестивал, какъвто няма да видите другаде – Разказ втори. В: The Other Side, 21.07.2018). Използването на негативен стереотип за група хора, свързан с девиантно поведение като еталон за сценично поведение и послание към аудитория, в специализирана медия, предназначена за същата аудитория е донякъде проблематичен, защото осигурява устойчивост на стереотипа. Трябва да се отбележи, че агресия в музиката има, но нейните изражения във физическото пространство са форми на контролирана агресия, претърпели значителни промени през годините, за да достигнат до постмодерния си вариант, свързан с по-спокойно сценично и аудиторно поведение, в сравнение с 80-те или 90-те години (Hoffstadt, Nagenborg, 2010: 37-45). „Мъжкият“ метъл не е дълбоко проблематичен, когато се изразява в лексикални особености на журналистически материал, но не е така, когато авторите започнат да поставят акцент върху външния вид и облеклото на жени изпълнителки (като счетеното за важно от автора описание на облеклото на вокалистката на „Jinjer“: „изрязана камуфлажна рокля, която час по час придърпва върху бюста си, и с чорапи за ръग्би над спортните кецове“, и вокалистката на Madame Mayhem: „розовите военни обувки и една розова ръкавица приковават вниманието на фона на останалия черен десен“ (Hills of Rock 2018: Фестивал, какъвто няма да видите другаде – Разказ втори. В: The Other Side, 21.07.2018). Този подход не се среща в материала за мъжете вокалисти.

Категоризации на външния вид на изпълнители от женски пол се среща и в други от споменатите вече публикации и медии (We Rock, Про-рок, 24 Часа). Основният проблем е в диспропорционално честото дефиниране на жените в метъла чрез визуални характеристики, в сравнение с акцента върху изпълнението при мъжете музиканти. Последното би трябвало да е логичен фокус в описанието и оценката на музикантите, без оглед на половата им принадлежност. Самото „силно“ или „мощно“ (в зависимост от конкретната публикация) мъжко присъствие на сцена, позиционирането на бавните песни, най-често пауър балади, понякога акустични изпълнения, като песни специфично за жените във фен базата, прави образа на „металния мачо“ „токсичен“. В него има и спорадична комичност, предимно дължаща се на лексикални конструкти, като „синтезаторът му увисва безполезен на колана си“ (Hills of Rock 2018: Фестивал, какъвто няма да видите другаде –

Разказ втори. В: *The Other Side*, 21.07.2018), което е прекрасен пример и за фалическата символика на инструментите в рок музиката, която Рой Шукър отбелязва при китарите (Shuker, 2001: 152).

Други образи, свързани с метъла и фестивалите, са този на звездата и фена. Звездата е маркетингов инструмент – най-популярният изпълнител се използва за рекламиране на събитието, наблягане на неговите мащаби, ексклузивност и значимост; известността, музикалният принос и харизмата на изпълнителя всъщност целят привличане на по-голяма аудитория и печалба. Открива се във всички изследвани публикации за фестивали с големи мащаби. Този образ е по-труден за пренасяне в контекста на малък фестивал, защото ъндърграундът има своите популярни хора, но за „звезди“ трудно може да се говори. Фенът е колективен образ, често идеализиран в медийни публикации, а и от изпълнители, за да привлече аудиторията към медията. Специфичен образ, свързан с фена, е хейтърът, утвърждаващ се в онлайн, медийното, а и физическото пространство в последните години. Често се открива в коментари под публикация или споменат с цитат по памет, дочут случайно. Журналистите понякога също влизат в този образ, когато от критика преминават в „хейтърство“, което отразява оплаквания на отделни представители на аудиторията (най-често финансови или свързани с опашки и тоалетни), често хиперболизирани.

Според Шукър фестивалите играят централна роля в митологията на популярната музика. Те поддържат традициите на музиката и културата (в случая субкултура) живи, изграждайки и увеличавайки аудиторията, легитимирайки определени форми на тази традиция и създавайки у изпълнителите и феновете усещане за споделена общностна идентичност (Shuker, 2005:104). Изграждането на митове през фестивала и връзката с медиите, които създават и затвърждават образи чрез повтарящо се позициониране в дневния ред на аудиторията (от гледна точка на съдържание и лексикални похвати), обяснява темпоралната устойчивост на медийните образи на метъла и фестивала. Специфичен образ, свързан с фестивалите в България, е „рок столицата“. Самото понятие „рок столица“ не е непременно ендемично, но честотата на опитите за реконтекстуализирането му в постоянно променящи се мащаби и локации, де факто лишавайки понятието от всякаква стойност заради липсата на устойчивост в него, е специфично българско явление. Каварна беше наричана така, когато „Каварна Рок“ съществуваше. С всеки следващ голям (или среден)

фестивал се прави опит (поне в медийното пространство) „рок столицата“ да бъде изместена там, където е фестивалът. В Пловдив за „Hills Of Rock“, в по-голямата част от разглежданите медии; във Варна с „Варна Мега Рок“ – сайт на събитието и някои публикации. Понякога дори малки локални събития се опитват да направят същото. Заглавието „Хасково става столица на рока от 18 до 20 октомври“ например звучи като анекдот за журналистическа и организационна грандомания, но е публикувано в местна медия по повод първото издание на рок фестивала през 2016 г. (Хасково става столица на рока от 18 до 20 октомври. В: Haskovo.net, 11.10.2016).

Заключение

Написаното по-горе не изчерпва образите, явленията и проблемите на българските метъл фестивали. развитието им, на свой ред, не може да бъде изчерпано от изследователска гледна точка, тъй като еволюцията е продължаващ процес. Музикалните събития се развиват, заедно с прилежащата им субкултура, микро-субкултури и релевантни музика.

Някои от проблемите, свързани с фестивалите и медийното им отразяване, са устойчиви във времето и разпространени в различните видове анализирани медии. Интересни са откритите се проблеми: честото използване на образите на „агресивния“ и „мъжки“ метъл; създаването на завишени очаквания у аудиторията; употребата на „рок столица“ за фестивали с всякакви мащаби.

След Каварна, „рок столица“ някак се превърна в еквивалент на успешен фестивал и развиващ се град, ако се съди по анализирани публикации и събития. „Каварна Рок“ обаче беше единичен случай във фестивалната история на България, продължил 11 години и оставил дълбока следа в развитието на рок и метъл фестивалите. Позитивната промяна беше проправянето на път за провеждане на фестивали с такива мащаби, а негативната – разпространяването, най-вече в медиите, на криворазбраната фестивална грандомания, в която осъзнаването, че метълът е по-важен от „кметъла“, се губи някъде по пътя.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

БРАТАНОВ, Емил, Румен **ЯНЕВ** (2014) *Цветя от края на 80-те. BG Рок история и поезия*. София: Парадокс.

ДИМОВ, Венцислав (2013) Да конструираш, като изпееш: за едни балкански музикален фестивал. В: *Изкуствата. Пазарът. Публиките*. София: Институт за изследване на изкуствата, с. 82-93.

КУТИН, Любомир (2004) *Фестивалът като феномен на художествената култура*. Варна: Славена.

ПЕЧЕВА, Лозанка (2008) *Между Селото и Вселената: старата фолклорна музика от България в новите времена*. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов”.

СТАТЕЛОВА, Розмари (2011) Рок и демокрация. Забраната като импулс. В: Димов, Венцислав (съст.). *Розмари Стателова. През годините*. София: Институт за изследване на изкуствата при БАН, с. 35-38.

HOFFSTADT, Christian, **NAGENBORG**, Michael (2010) You're too fuckin' metal for your own good! Controlled anger and the expression of intensity and authenticity in post-modern heavy metal. In: Scott, Niall, Von Helden, Imke (ed.). *The metal void: first gatherings*. Oxford: Interdisciplinary press, p. 37-45

SHUKER, Roy (2001) *Understanding popular music*. London, New York: Routledge.

SHUKER, Roy (2005) *Popular music: the key concepts*. Охон, New York: Routledge.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ

БРАТАНОВ, Емил (1989) Важно е да ти „тръгне“ името. В: *Диалог*, бр. 41, с. 1-2.

ДОБРИНЧЕВА, Валентина (2017) Нина Ставрева: Рок фестът в Каварна не е закрит и затрит, В: *Darik News*, 31.05.2017

МЛАДЕНОВА, Стела (2012) Какво се случи на BERKSTOCK 2012? В: *Metal Hangar 18*, 06.07.2012 <http://metalthangar18.com/site/kakvo-se-sluchi-na-berkstock-2012.mh18>

Неделен рок блок (2018) Интервю с Жо Василев (Black Nebula Events) – 11.02.18. В: *Неделен рок блок, Mixcloud*

НИКОЛОВА, Емилия (2018) Кметът: Догодина няма да правя „Варна Мега Рок“. В: *БНР. Радио Варна*, 22.08.2018

НИКОЛОВ, Мартин (2015) Цонко Цонев: И да не съм кмет, пак ще има фестивал. В: *Про-Рок*, бр. 122, с. 12-13

Haskovo.net. Октомвриада, открити резултати. В: *Haskovo.net*. <http://www.haskovo.net>

РАЙЧЕВА, Мария (2017) Таря Турунен пак идва в България, ще пее в Бургас. В: *24 часа*, 14.06.2017.

Metal Hangar 18 (2011), **Metal Hangar 18** (2015), **Metal Hangar 18** (2017), **Metal Hangar 18** (2018)

Haskovo.net (2016) Хасково става столица на рока от 18 до 20 октомври. В: *Haskovo.net*. 11.10.2016

We rock (2018) „Autumn Souls Of Sofia“ прекратява съществуването си като фестивал. В: *We Rock*, 13.07.2018

Festival, definition. In: Oxford Dictionaries <https://en.oxforddictionaries.com/definition/festival>

The Other Side (2018) Hills of Rock 2018: Фестивал, какъвто няма да видите другаде – Разказ втори. В: *The Other Side*, 21.07.2018